

Psychologie výchovy a vzdělávání

Styly učení žáků a studentů

Co říkáme na otázku „Jak se učíš?“

Co říkáme na otázku: Jak se učit?

1. Žák je vyzýván k učení, je mu předepisován obsah a rozsah učiva, ale **postup** je necháván na něm (učení metodou pokusu a omylu)
2. Žák musí dostat od učitele nebo od rodiče určitý návod, jak postupovat
 - (učení podle instrukcí, učení nápodobou vzoru)
3. Žák je vyzýván, aby změnil svůj způsob učení na středoškolský, vysokoškolský atd.
 - (učení nápodobou neexistujícího typického žáka na určitém stupni školy podle pokynů učitele)
4. Žák je vyzýván, aby respektoval velmi obecná doporučení, zásady „univerzálního“ učení
 - (řízené samoučení pomocí příruček)
5. Žák je vyzýván, aby respektoval poznatky získané psychologickým výzkumem lidského učení; množství psychologických teorií a psychologických „škol“ (učení vysvětlováním, výcvikem, přeučováním)

Dosavadní přístupy - *problémy a rizika*

Problémy

- nepočítají s individuálními zvláštnostmi žáka
 - individuální diagnostika
- nepočítají s těmi postupy učení, k nimž se on sám zatím dopravoval
 - subj. „funkční“ postupy
- chtějí tyto postupy předělat, aniž je hlouběji poznaly
- někdy je dokonce chtějí zlikvidovat ve prospěch hromadně doporučovaných postupů

Rizika

- školský systém ignoruje individuální styly učení žáků
 - jak se učí „průměrný“ žák
- školský systém nepřeje individuálním vyučovacím stylům učitelů
 - „správný postup“ (kriteria?)
- trvá-li tento tlak dlouho a je-li systematický, ztrácíme výrazné individuality, originální myslitele, nekonvenčně uvažující jedince

Hledání východisek

Romantické představy:

- dejme žákovi volnost
- odstraňme zkoušení a známkování
- učení je a musí být vždy radostnou záležitostí
- odstraňme školu jako přežilou instituci, mrzačí děti a je prostředkem indoktrinace (např. Illyich)
 - pozice levicové i konzervativní

Obtíže současné školy 1

- žákovský odpor k učení
 - (negativní zkušenosti se školou – převaha deklarativních poznatků, neužitečnost učiva)
- žák se nemůže učit „po svém“, ani nemůže spolupracovat se spolužáky
- omezenost žákovských představ o učení
 - (učení = učení nazpaměť; ve skutečnosti jde o konstruování a rekonstruování poznatků, hledání objektivního významu a subjektivního smyslu vědění)

Obtíže současné školy 2

- ❑ těsná vázanost žákovského učení na školu a školní vyučování; *versus* učení mimo školu, celoživotní učení
- ❑ přeceňování úlohy vyučovacích metod a vnějšího řízení; *versus* autoregulace učení
- ❑ přeceňování úlohy vzdělávacích technologií, počítačů, internetu; *versus* podceňování psychologie řízeného učení

Pojem učení

K uvedeným změnám dochází především na základě zkušeností, tj. výsledků předcházejících činností, které se transformují na systémy znalostí – na vědění. Jde přitom o zkušenosti individuální nebo o přejímání a osvojování zkušenosti společenské.

(Kulič, 1992, s.32)

Styly učení 1

- **jemné projevy individuality člověka v mnoha situacích učení** (transsituační)
- představují **metakognitivní potenciál** člověka
- **svébytné postupy při učení**, které jedinec v daném období preferuje

Styly učení 2

□ jsou svébytné svou:

- motivovaností (*vnější, vnitřní*)
- strukturou (*strategie, taktiky*)
- posloupností (*pořadí činností*)
- hloubkou (*povrchový versus hloubkový styl*)
- propracovaností
- pružností aplikace

Styly učení 3

- vyvíjejí se **z vrozeného základu** (tj. z kognitivních stylů), ale proměňují se během života jak záměrně, tak bezděčně
- jedinec je užívá ve většině **situací pedagogického typu**
- jsou **relativně nezávislé na učivu**

Styly učení 4

- ❑ mají charakter *metastrategie* učení (*sdružují učební strategie – učební taktiky – učební operace*)
- ❑ vedou k výsledkům určitého typu, ale komplikují nebo zabraňují dosažení výsledků jiných
- ❑ jedinec si je zpravidla neuvědomuje, neanalyzuje, nezlepšuje; jsou „samozřejmé“
- ❑ jeví se mu jako postupy samozřejmé, jemu vyhovující, „optimální“
- ❑ dají se **diagnostikovat** a do jisté míry **měnit**

Struktura stylu učení

Model „cibule“:

- bazální charakteristiky osobnosti
 - Např. Eysenck - EOD
 - <http://82.208.50.196/infoglueDeliverWorking/ViewPage.action?siteNodeId=167&languageId=1&contentId=524>
- tendence ve způsobu zpracování informací
- sociální interakce žáka
- učební preference, výuková motivace
(Curryová, 1983; Claxton, Murrelllová, 1987)

Žákovská pojetí učení (Säljö, 1979)

„Co to znamená učit se?“:

- získávat stále více znalostí (kvantitativně)
- učit se nazpaměť
- získávat fakta, metody, které člověk může použít, až je bude potřebovat
- objevovat (abstraktní) smysl
- interpretovat naučené, aby člověk porozuměl světu

Studentské pojetí učení a učitelova vyučování (van Rossum, 1985)

Pojetí učení	1. rozšiřovat si znalostí	2. pamětní učení	3. aplikovat znalosti	4. vhled, vztahy	5. rozvoj osobnosti
Pojetí vyučování	vyhovuje závislost na učiteli	vyhovuje technol. postup	detailně organiz. výuka, plné zaměst.	potřeba nezávislosti, konstruktiv. aktivity	samost. činnost, dialog s učitelem

Vnější determinanty stylů učení

- učitel sám (*jeho osobnostní zvláštnosti, vyučovací styl, styl učení, pojetí výuky*)
- podmínky pro žákovo učení (*místo, čas, pomůcky*)
- sociální situace (*sám-společně, spolupráce-soupeření*)
- koncepce výuky (*tradiční, alternativní*)
- učivo (*volitelnost, relevantnost, operační struktura úloh*)
- způsob **zkoušení a hodnocení**

Diagnostika stylů učení

Metody přímé

- **učení pomocí počítače** (procesuální diagnostika – Pask, 1976; Kulič,1992)
- **pozorování průběhu žákova učení**
- **etnografické pozorování**, analýza *in situ*, tj. v přirozené situaci (Fleming, 1987; PSŠE)

Metody nepřímé – kvalitativní

- **analýza dílčích žakovských produktů** (koncept, osnova, náčrtek, poznámky)
- **analýza žakovského portfolia**
- **polostandardizovaný rozhovor** se žákem a/nebo jeho učitelem
- **fenomenografický rozhovor** (Marton, Säljö)
- **volné písemné odpovědi**
- **projektivní grafické techniky**, např. dynamická, akční kresba

Metody nepřímé – kvantitativní

- dotazníky a posuzovací škály

funkce: diagnostika a/nebo autodiagnostika

způsob provedení: tužka-papír; počítačová diagnostika

České verze zahraničních metod

- ❑ IASLP (Entwistle, Ramsden, 1984) – 45 položek, čeští vysokoškoláci: 2 072 osob
- ❑ ILP (Schmeck et al., 1983) – 58 položek, čeští vysokoškoláci: 2 016 osob
- ❑ ILS (Vermunt at el., 1987) – 120 položek, čeští vysokoškoláci: 126 osob
- ❑ LSI IIa (Kolb, 1984)

Dotazník stylů učení - LSI

(Dunnová, Dunn, Price, 1989)

- určen pro žáky 3.-12. ročníku
- jazykové verze: francouzská, španělská, arabská, hindská, hebrejská, česká
- původně 104 položek
- česká verze ověřena u 891 žáka ZŠ a 402 žáků středních škol (gymnázií, středních odborných škol a SOU)

Struktura dotazníku LSI –1.část

- Preferované prostředí při učení
 - zvuky (*ticho, hluk*)
 - teplota (*chladno, teplo*)
 - osvětlení (*málo, hodně*)
 - pracovní nábytek (*stůl + židle, křeslo, gauč, postel*)

Struktura dotazníku LSI – 2.část

- Preferované emocionální potřeby
 - vnitřně motivován/nemotivován
 - vnější motivace – rodiče
 - vnější motivace - učitel
 - vytrvalost v učení
 - odpovědnost za výsledky učení
 - struktura/flexibilita postupu při učení

Struktura dotazníku LSI – 3.část

- Sociální potřeby při učení
 - učit se sám – učit se s kamarády
 - variovat sociální podmínky podle situace
 - dosažitelnost autority při učení

Struktura dotazníku LSI – 4.část

- Preferované kognitivní potřeby při učení
 - auditivní učení
 - vizuální učení
 - taktilní, kinestetické učení
 - zážitkové učení

Struktura dotazníku LSI – 5.část

- Preferované tělesné potřeby při učení
 - konzumování něčeho při učení
 - potřeba pohybu při učení
 - preferování ranního/večerního učení
 - („sova“ / „skřivánek“)
 - preferování dopoledního/odpoledního učení

Literatura

- MAREŠ, J. *Styly učení žáků a studentů*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-246-7

- **Ukázka**
 - Free learning styles inventory, including graphical results
 - <http://www.learning-styles-online.com/inventory/>

- **eBrary Education – výběr:**
 - Sadler-Smith, E. *Learning Styles in Education and Training*. (2006)
 - <http://site.ebrary.com/lib/masaryk/Top?channelName=masaryk&cpage=1&f00=text&frm=smp.x&hitsPerPage=10&id=10132662&layout=document&p00=learning+styles&sortBy=score&sortOrder=desc>
 - Crozier, R.W. *Individual Learners : Personality Differences in Education*. (1996)
 - <http://site.ebrary.com/lib/masaryk/Top?channelName=masaryk&cpage=1&f00=text&frm=smp.x&hitsPerPage=10&id=5003745&layout=document&p00=learning+styles&sortBy=score&sortOrder=desc>

Jako podklad přednášky použity materiály prof. PhDr. J. Mareše, CSc. s jeho souhlasem.